

СУДОВА ВІЙСЬКОВА ЕКСПЕРТИЗА

УДК 343.98:331.45

І. В. Богданюк, завідувач лабораторії
Харківського НДІСЕ, кандидат юридичних наук

ЩОДО СУДОВО-ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЗМІСТУ ПРИЙНЯТОГО КОМАНДИРОМ РІШЕННЯ

Акцентовано увагу на проблемі дефіциту науково-методичного забезпечення судових військових експертиз. Розкрито зміст поняття «рішення командира». Наведено зміст і послідовність роботи командира з організацією бою: з'ясування поставленого завдання, оцінювання обстановки, алгоритм прийняття командиром рішення на бій. Зазначено можливість судових експертів визначити доцільність прийнятого командиром рішення.

Ключові слова: судова військова експертиза, військове мистецтво, воєнні дії, збройний конфлікт, загальновійськовий бій, система управління військами, оцінювання обстановки, рішення командира.

Як відомо, у березні 2014 р. з боку силових відомств України був втрачений військовий контроль над територією Криму, держава зазнала значних втрат. У квітні 2014 р. у зв'язку з частковою втратою контролю над частиною території сходу України було оголошено про початок антитерористичної операції (далі – АТО). Мета АТО так і не досягнута – під контролем угруповання сил АТО перебуває близько 2/3 загальної площі операційної зони. Формування силових відомств, які брали активну участь у АТО, зазнали відчутних втрат як особового складу, так і озброєння й військової техніки. На оперативного-тактичному й тактичному рівнях недостатня ефективність застосування сил АТО зумовлювалася впливом таких факторів, як відсутність чіткої регламентації процесу оперативного планування за часом, часте затягування з реалізацією розроблених задумів і планів; обмеженість переліку та глибини опрацювання документів у ході оперативного планування, особливо в належному обсязі планів бойового застосування та вогневого ураження; недооцінювання значущості знання реальних можливостей (бойових, вогневих, маневрових, рейдових, із видів бойового забезпечення тощо) військових формувань і чітко визначених одиниць планування як окремих операцій, так і АТО в цілому, що призводить до грубої наближеності оперативних розрахунків під час обґрунтування задумів; жорстка секторальна прив'язаність військових формувань, яка зумовлює позиційність дій, виключає непередбачуваність задумів і дій; незіставність основних модулів формувань Збройних Сил (далі – ЗС) України та Національної гвардії України (починаючи, наприклад, з розвідувальних підрозділів і закінчуючи

ударними формуваннями), які можна було б приймати за розрахункові одиниці, що значно б спрощувало оперативні розрахунки під час складання задумів на сумісні дії; низький рівень організації та підтримання взаємодії між керівниками різних силових відомств і їх угрупованнями як у ході їх сумісного завчасного та безпосереднього оперативного планування, так і в ході самих операцій¹.

Перелік зазначених факторів показує, що вони мають воєнний характер і належать в основному до складової такої сфери воєнного мистецтва, як військове управління, та мають визначальне значення для ефективного використання бойових можливостей підрозділів при виконанні ними завдань. У сучасних умовах визначальне значення для ефективного використання бойових можливостей військових формувань (далі – ВФ) при виконанні ними бойових завдань має управління. Дії ВФ матимуть чітку спрямованість тільки після того, як їм поставлять конкретні завдання та вкажуть відповідні способи ведення бойових дій. Слід зазначити, що одним з основних завдань управління є прийняття рішення, яке є основою управлінської діяльності в економічній, виробничій, військовій сфері життєдіяльності людини.

Створення в Україні у 2015 р. нового виду судової експертизи – «військової»², що зумовилося потребами слідчої та судової практики при розслідуваннях (судових розглядах) справ стосовно проявів негативних інцидентів у ЗС та інших ВФ, недотримання при цьому вимог нормативних актів (керівних документів) із боку як керівного складу, так і їх підлеглих, визначило цілу низку проблемних питань. При цьому виникла суттєва проблема дефіциту науково-методичного забезпечення (далі – НМЗ). Гостро постало питання про необхідність методичних розробок, орієнтованих на вирішення судово-експертних завдань у межах військових досліджень. На жаль, наукових публікацій вітчизняних та іноземних фахівців, присвячених безпосередньо темі, яка обговорюється, знайти не вдалося. Сучасний стан боротьби зі злочинністю потребує підвищення ефективності експертної роботи, а саме: розширення кола вирішуваних експертних завдань, підвищення достовірності та обґрунтованості експертних висновків, удосконалення методології судово-експертних досліджень, розроблення експертних методик відповідно до міжнародних стандартів. У зв'язку з цим у Харківському НДІСЕ ініційоване проведення науково-дослідної роботи за темою «Методика судово-експертного дослідження роботи командирів (штабів) і військових формувань при підготовці і виконанні бойових (службово-бойових) завдань».

Мета статті полягає у визначенні загальної послідовності дій, алгоритму роботи командира і його штабу щодо прийняття рішень як необхідного елемента судово-експертного дослідження.

¹ Сутюшев Т. А. Фактори воєнного характеру як визначальні фактори розвитку воєнної обстановки на сході України. *Честь і закон*. 2015. № 4(55). С. 33–36.

² Про внесення змін до наказу Міністерства юстиції України від 08 жовтня 1998 року № 53/5: наказ М-ва юстиції України від 27.07.2015 № 1350/5. *Офіц. вісн. України*. 2015. № 58. Ст. 1921; Про затвердження Положення про експертно-кваліфікаційні комісії та атестацію судових експертів: наказ М-ва юстиції України від 03.03.2015 № 301/5. *Офіц. вісн. України*. 2015. № 17. Ст. 468.

Обговорення закритих матеріалів за зазначеною темою не вбачається можливим. У зв'язку з цим наше дослідження здійснюється на підставі положень відкритих існуючих статутних документів¹. Останніми роками було опубліковано низку статей з актуальною для тактики проблеми щодо способів ведення різних видів загальновійськового бою з'єднаннями й підрозділами сухопутних військ. Серед теоретичних публікацій виділяються стаття², у якій розвиваються ідеї, викладені в попередній науковій праці³, а також сучасний фундаментальний твір⁴, який убачається актуальним при осмисленні й оцінюванні воєнних аспектів стратегії національної безпеки України та положень її воєнної доктрини⁵. Погоджуючись з авторами цих публікацій і деякими висловленими рекомендаціями, необхідно відмітити, що ними розглядалася лише частина проблеми, а тому слід розширити спектр поглядів стосовно послідовності та змісту роботи командирів і штабів тактично-го рівня щодо прийняття рішення на виконання бойових (службово-бойових) завдань у сучасних умовах.

Слід зазначити, що закономірності процесу прийняття рішення та питання оптимізації рішення є предметом наукових досліджень, які ведуться за двома напрямками. Перший напрям знайшов відображення в теорії прийняття рішень. Другий напрям вивчає поведінкові аспекти прийняття рішення людиною та складає предмет психологічної теорії прийняття рішень⁶. Однак у класичному вигляді за принципом послідовності (який урахує впорядкування можливих альтернатив) і принципом максимізації (максимізації цільової функції) теорія прийняття рішень не завжди здатна виразити поняття «раціональності» рішення. За допомогою цих принципів теорія прийняття рішень здатна відповісти на питання про оптимальні засоби досягнення мети (вирішити питання інструментальної раціональності), залишаючи відкритим питання аксіологічної (цільової) раціональності, тобто вибору самої мети прийняття рішення. Ця обмеженість теорії прийняття рішень впливає з намагання звести завдання прийняття рішення до математичних моделей, які спираються лише на використання кількісної міри,

¹ Бойовий статут Сухопутних військ. Ч. 2 (батальйон, рота). Київ: Варта, 1998. С. 3; Бойовий статут Сухопутних військ. Ч. 3 (взвод, відділення, танк). Київ: Варта, 1998.

² *Телелим В. М., Музиченко Д. П., Пунда Ю. В.* Планування сил для виконання бойових завдань у «гібридній війні». *Наука і оборона*. 2014. № 3. С. 30–35.

³ *Їх же.* Модульний принцип створення міжвидових угруповань військ: проблеми запровадження та шляхи їх розв'язання. *Там само*. 2014. № 2. С. 20–26.

⁴ *Арзуманян Р. В.* Стратегия иррегулярной войны: теория и практика применения. Теоретические и стратегические проблемы концептуализации, религиозные и военно-политические отношения в операционной среде иррегулярных военных действий/под общ. ред. А. Б. Михайловского. М.: АНО ЦСОиП, 2015. 334 с.

⁵ *Вахрушев В. А.* Локальные войны и вооруженные конфликты: характер и влияние на военное искусство. *Воен. мысль*. 1999. № 3–4. С. 20–28; *Кларк У. К.* Как победить в современной войне: пер. с англ. М.: Альпина Бизнес Букс, 2004. 240 с.

⁶ *Ярушек В. Е.* Теоретические основы автоматизации процессов выработки решений в войсках ПВО. Харьков: ВИРТА, 1987. 324 с.

не враховуючи невизначеності як зовнішнього середовища (природна невизначеність), так і у вчинках, поведінці людей, які впливають на процеси прийняття рішення (поведінкова невизначеність). Водночас проблему можна вирішити за допомогою нечітких підходів в описуванні вибору мети прийняття рішення, що дозволяє виразити саме поняття «раціональності», та зв'язати вибір цільової установки із ситуацією в зовнішньому середовищі¹. Тому процес прийняття управлінських рішень досить складний і багатогранний. На нього тією чи іншою мірою може впливати низка факторів, а саме: особисті якості командира та його поведінка (світогляд, система цінностей, освіта, знання, вік, досвід, характер, звички тощо); відповідність структури управління цілям і призначенню військової організації; середовище, у якому приймається рішення; інформаційні обмеження, зумовлені зростанням затрат на отримання додаткової інформації; взаємозалежність рішень (одне важливе рішення тягне за собою необхідність прийняття множини менш важливих рішень); ризик і можливість виникнення негативних наслідків через помилкові рішення; ступінь забезпеченості сучасними технічними, матеріальними засобами та озброєнням і можливості щодо їх застосування в процесі прийняття рішень².

Безперервний розвиток і вдосконалення засобів збройної боротьби неминує призводити до зміни характеру бою й суттєво впливає на зміст і методику роботи командира й штабу з його організації. У сучасних умовах значно зріс обсяг завдань, які повинен вирішувати командир при організації бою. Разом із тим різко скоротився час на виконання цієї роботи. Фактор часу наразі є вирішальним у процесах управління. Якщо в роки Другої світової війни командир батальйону на організацію бою мав декілька діб, то за сучасних умов ця робота повинна проводитися в більш короткі терміни. Процес прийняття рішення, як і будь-який інший процес, у якому бере участь людина, має дві сторони – об'єктивну і суб'єктивну. До об'єктивної сторони належать бойове завдання та елементи обстановки, що існують поза нашою свідомістю й не залежать від нашої волі й бажання; до суб'єктивної – командир, який володіє певними знаннями, досвідом, інтелектуальними особливостями. У зв'язку з тим, що об'єктивне у свідомості кожної людини відбивається по-різному, рішення, прийняті двома командирами на основі вивчення одних і тих самих елементів обстановки, за своїм змістом можуть бути теж різними. Рішення може бути доцільним лише в тому випадку, якщо елемент обстановки та інші незалежні від волі командира фактори будуть сприйняті ним якомога точніше.

Розглядаючи зміст і послідовність роботи командира з організації бою, слід відмітити, що її порядок залежить від конкретної обстановки, отриманого завдання та наявного часу. Статутними документами визначено, що організація бою (дій) полягає в усвідомленні завдання, оцінюванні обстановки та прийнятті рішення; постановці бойових завдань підрозділам; ор-

¹ Ярушек В. Е. Теоретические основы автоматизации процессов выработки решений в войсках ПВО. Харьков: ВИРТА, 1987. 324 с.

² Ролін І. Ф., Каверін О. Д. Основи військового управління: навч. посібник. Харків, 2008.

організації взаємодії, управління та всебічного забезпечення бою (дій). У результаті організації бою (дій) детально розробляються послідовність, терміни та способи дій усіх сил і засобів, що відображаються у відповідних бойових та інших документах. Роботу щодо організації бою (дій) командир розпочинає з отриманням попереднього бойового розпорядження або бойового наказу (цим визначається послідовний чи паралельний метод роботи). Метод паралельної роботи застосовується в разі обмежених строків підготовки бою на основі попереднього бойового розпорядження. Метод послідовної роботи застосовується, якщо є час на підготовку бою, та здійснюється на основі бойового наказу або бойового розпорядження¹. Після отримання бойового наказу командир завершує прийняття рішення, проводить рекогносцировку, відає усний бойовий наказ і організує взаємодію, а також керує безпосередньою підготовкою підрозділів до бою й у встановлений час доповідає старшому командирі (начальнику) про готовність до виконання бойового завдання. Залежно від обстановки та наявності часу послідовність роботи командира щодо організації бою може бути й іншою. У всіх випадках роботу щодо організації бою він повинен проводити так, щоб забезпечити безперервне управління підрозділами, своєчасне прийняття рішення, постановку завдань і надати більшу частину часу підлеглим підрозділам на підготовку до виконання завдання.

Методика прийняття командиром рішення на бій. Найвідповідальнішим моментом у роботі командира є прийняття рішення, яке є основою управління підрозділами та приймається на основі усвідомлення завдання, оцінювання обстановки й проведених тактичних розрахунків. Ми не розглядаємо зміст організації бою та оцінювання елементів обстановки, визначених діючими бойовими статутами², а наводимо тільки їх мету та висновки з них, які робляться командиром.

Усвідомлення отриманого завдання проводиться з метою визначення вихідних даних для підготовки до бою (дій). За підсумками усвідомлення бойового завдання командир робить висновки, у яких визначає: напрям зосередження основних зусиль (якщо воно не було визначено старшим начальником); бойові завдання підрозділам; характер маневру, побудова бойового порядку; темп наступу та ін. Після усвідомлення завдання командир, розв'язуючи питання, як краще й швидше організувати бій і підготувати до нього підрозділи, визначає заходи, які необхідно провести негайно. До них належать: організація розвідки, поповнення запасів матеріальних засобів, технічне обслуговування, ремонт, евакуація несправного озброєння й техніки. Визначивши необхідні заходи, командир проводить *розрахунок часу*, який і буде, по суті, планом роботи щодо підготовки до виконання бойового завдання. Вихідними даними для розрахунку часу є час отримання бойового завдання, час готовності підрозділів до його виконання та час доповіді рішення старшому командирі. При розрахунку часу більшу його частину слід виділяти на роботу підлеглим.

¹ Бойовий статут Сухопутних військ. Ч. 2 (батальйон, рота). С. 33–44.

² Там само. С. 33–54.

Оцінювання обстановки. Під обстановкою, яка оцінюється, розуміються сукупність усіх об'єктивних умов, у яких підрозділам належить виконувати бойове завдання. Оцінювання обстановки – це пізнання командиром об'єктивних умов майбутнього бою та знаходження найбільш доцільних шляхів використання цих умов для успішного виконання поставленого бойового завдання. Елементами оцінювання обстановки зазвичай є: противник, свої війська, сусіди, місцевість, радіаційна, хімічна й біологічна (бактеріологічна) обстановка. Крім того, ураховується стан погоди, пора року, доби та їх вплив на підготовку й ведення бою. Зазначені елементи обстановки по-різному впливають на рішення одного й того самого питання. У зв'язку з цим і висновки, до яких приходить командир у результаті їх оцінювання, бувають не тільки різними, а й суперечливими. Однак з усіх елементів противник є найбільш важливим і динамічним елементом обстановки як об'єкт бойового впливу. Від дій противника багато в чому залежать дії своїх підрозділів. Тому оцінювання обстановки необхідно почати з оцінювання противника.

Противник оцінюється на основі фактичних даних. За відсутності достатніх відомостей про нього командир роти (батальйону) негайно вживає заходів, щоб здобути їх із різних джерел. На основі глибокого та всебічного аналізу противника і ймовірного характеру його дій командир робить висновки: який противник знаходиться перед підрозділами та ймовірний характер його дій; про угруповання противника, знищення якого різко знизить його бойові можливості; сильні і слабкі сторони противника. Ці висновки дають можливість командирі визначити: напрям зосередження основних зусиль (ділянки місцевості, від утримання яких залежить стійкість оборони); якого противника, яким способом і в якій послідовності розгромити; порядок ураження противника вогнем штатних і приданих засобів; бойовий порядок підрозділів; бойові завдання підрозділам; основні питання взаємодії та порядок усебічного забезпечення бою; організацію управління; що й до якого часу дорозвідати. Результати оцінювання противника командир оформляє на своїй робочій карті.

Основною метою оцінювання своїх військ є: установлення бойових можливостей штатних і доданих підрозділів, визначення їх морального стану та знаходження шляхів їх використання для виконання поставленого завдання. На основі оцінювання противника й своїх підрозділів командир робить висновки, які дають йому можливість визначити: напрям зосередження головних зусиль (ділянки місцевості, від утримання яких залежить стійкість оборони), якого противника, де, яким способом і в якій послідовності розгромити; порядок ураження противника вогнем штатних і доданих засобів; бойовий порядок роти (батальйону); бойові завдання підрозділам; основні питання взаємодії та всебічного забезпечення; організацію управління; що й на який час розвідати. Завершуючи оцінювання противника та своїх підрозділів, командир проводить кількісно-якісний аналіз їх складу, морального стану й бойових можливостей та з урахуванням цього визначає абсолютний і кількісно-якісний стан сил сторін.

Головна мета оцінювання сусідніх підрозділів полягає у визначенні їх впливу на виконання поставленого завдання та деталізації порядку спільних дій з ними для розгрому противника. Оцінюючи місцевість, командир вивчає загальний характер місцевості, умови спостереження, обстрілу, маскування й розташування, її прохідні та захисні властивості. У результаті оцінювання місцевості можна зробити такі висновки: як впливає місцевість на застосування різних родів військ і на виконання бойового завдання; найбільш доступні напрями для дій своїх військ і противника, де доцільно було б зосередити основні зусилля, а в обороні, крім того, визначити райони місцевості, від утримання яких залежить стійкість оборони. На основі оцінювання радіаційної, хімічної та біологічної обстановки командир намічає найбільш доцільні способи дій підрозділів, за яких досягаються виконання поставленого завдання й мінімальне зараження особового складу, заходи щодо захисту від зброї масового ураження та ліквідації наслідків його застосування, а також необхідні сили й засоби для їх виконання. Пора року, час доби й погода враховуються з огляду їх впливу на виконання бойового завдання.

Рішення командир приймає одноособово на основі отриманого завдання та оцінювання обстановки. У рішенні визначає: задум бою; бойові завдання підрозділам; основні питання взаємодії; організацію управління. Крім того, у рішенні можуть визначатися завдання з видів забезпечення та виховної роботи. Основу рішення становить задум бою, у якому визначаються: напрями зосередження основних зусиль; способи розгрому противника (якого противника, де, у якій послідовності та як розгромити із зазначенням порядку вогневого ураження та заходів щодо його обману); бойовий порядок. Приймаючи рішення, командир одночасно оформляє його на карті, потім доповідає старшому командирі, а після затвердження рішення виїжджає для роботи на місцевості.

Рекогносцировка проводиться з метою вивчення противника, місцевості й уточнення прийнятого за картою рішення. Склад осіб, що залучаються на рекогносцировку, може бути різний, однак для досягнення прихованості необхідно прагнути до максимального скорочення кількості учасників рекогносцировки. Для проведення рекогносцировки командир залучає своїх заступників, командирів штатних, доданих і підтримуючих підрозділів. Рекогносцировка може проводитися з одного або з декількох пунктів. Це залежить від виду бойових дій, розв'язуваних питань, умов місцевості та наявності часу. Для охорони рекогносцировочної групи необхідно виділяти достатню кількість сил і засобів. Перехід з одного пункту на інший здійснюється з дотриманням суворих заходів маскування. Форма одягу учасників рекогносцировки не повинна відрізнятися від форми одягу солдатів. Робота рекогносцировочної групи на кожному пункті будеться таким чином: спочатку командир орієнтує учасників рекогносцировки на місцевості, повідомляє кодування місцевих предметів і визначає орієнтири; потім знайомить командирів із бойовим завданням, показує на місцевості розмежувальні лінії, повідомляє дані про противника, визначає або уточнює бойові завдання підрозділам, вогневим засобам і порядок їх переміщення. Після проведення

рекогносцировки командир ставить підрозділам бойові завдання. Постановка бойових завдань підлеглим залежно від умов обстановки здійснюється різними способами. За наявності достатнього часу командир видає письмовий бойовий наказ. Під час організації бою в короткий строк, особливо в ході бою, бойові завдання доводяться, як правило, усними бойовими розпорядженнями або попередніми бойовими розпорядженнями.

Отже, усебічне урахування всіх умов обстановки надає можливим командиру прийняти обґрунтоване рішення та з найменшою затратою сил, засобів і часу виконати поставлене завдання. Суть роботи командира полягає в зіставленні висновків, зроблених за окремими елементами, у процесі з'ясування завдання, оцінювання обстановки й тактичних розрахунків із метою остаточного визначення складових рішення та їх формулювання. Наведений аналіз змісту й послідовності роботи командира (штабу) щодо організації виконання бойового (службово-бойового) завдання надає можливим визначити таке:

1. Процес прийняття рішення є одним із найскладніших етапів усієї управлінської діяльності командира (штабу) щодо організації виконання бойових (службово-бойових) завдань і належить до розумової праці.

2. Рішення як остаточний обраний план дій командира щодо виконання поставленого завдання, що визначає порядок використання наявних сил і засобів у майбутньому бою (діях), приймається за методикою, в основі якої лежить надання висновків з оцінювання елементів обстановки.

3. Зіставлення висновків, зроблених за окремими елементами, у процесі з'ясування завдання, оцінювання обстановки й тактичних розрахунків дозволяє остаточним визначити необхідні складові рішення та прийняти його.

Особливістю експертної діяльності є її дослідницький характер. Робота експерта над кожною експертизою, на конкретному місці – це, по суті, самостійне дослідження проблеми, пізнання істини. Об'єкти експертного дослідження індивідуальні та вимагають щоразу нових прийомів і методів дослідження, нових знань, умінь та навичок в оцінюванні виявлених ознак. Експертна діяльність має спільність із науково-дослідницькою діяльністю. Методологію останньої застосовують і для експертного дослідження, бо специфічні форми творчої праці експерта, особливості об'єктів дослідження, індивідуальний підхід до вирішення поставлених завдань свідчать про те, що в експертній діяльності, поряд з алгоритмічними, значне місце займають евристичні компоненти¹. Евристична праця – творча складова розумової діяльності. За своїм функціональним призначенням вона характеризується як праця з дослідження, аналізу й розроблення різних питань. За змістом евристична праця пов'язана з виконанням аналітичних та конструктивних операцій і спрямована на розроблення й прийняття рішень².

¹ Лопата О. А. Поняття і зміст судово-експертної діяльності. *Міжнародний юридичний вісник*: зб. наук. пр. Нац. ун-ту держ. податкової служби України. 2016. Вип. 1(3). С. 48.

² Скібіцька Л. І. Організація праці менеджера: навч. посібник. Київ: Центр учб. літ., 2010. 360 с.

Таким чином, судові експерти за спеціальністю 16.1 «Військові дослідження», використовуючи свої спеціальні знання, набутий досвід, інтуїцію й творче мислення за допомогою евристичних методів під час аналізу рішення командира шляхом дослідження відповідності змісту процесу та методики розроблення висновків з оцінювання елементів обстановки, мають можливість визначити його доцільність.

О СУДЕБНО-ЭКСПЕРТНОМ ИССЛЕДОВАНИИ СОДЕРЖАНИЯ ПРИНЯТОГО КОМАНДИРОМ РЕШЕНИЯ

Богданюк И. В.

Акцентировано внимание на проблеме дефицита научно-методического обеспечения судебных военных экспертиз. Раскрыто содержание понятия «решение командира». Приведено содержание и последовательность работы командира по организации боя: выяснение поставленной задачи, оценка обстановки, алгоритм принятия командиром решения на бой. Указана возможность судебных экспертов определить целесообразность принятого командиром решения.

Ключевые слова: судебная военная экспертиза, военное искусство, военные действия, вооруженный конфликт, общевойсковой бой, система управления войсками, оценка обстановки, решение командира.

ON THE FORENSIC EXPERT RESEARCH OF THE DECISION CONTENT MADE BY THE COMMANDER

Bogdanyuk I. V.

The paper presents the factors which stipulated inadequate efficiency of application of antiterrorist operation forces. Their military character and the relation to a component of such sphere of military art as military management are defined. It's specified that decision-making constituents a basis of management activity in various spheres of human activity. There is noted a problem of deficiency of the scientific-methodical support oriented at the decision of forensic expert problems within the limits of military researches. The attention is focused that the current state of the struggle against criminality demands an increase of an expert work efficiency, namely, to work out expert techniques according to the international standards. It's noticed that in this relation the Kharkiv research institute of forensic examination initiated performing research work on the theme «The technique of forensic-expert research of the work of commanders (staffs) and military formations in preparing and performing of combat (service-combat) tasks». It's noticed that development and improvement of the means of armed struggle leads to the change of characteristics of the battle and essentially influences on the content and the technique of the commander and staff work as to its organization. The content of the organization process of the battle (combat operations) is presented. The methods of the commander (staff) work on the organization of combat operations are considered. The purpose of each element of decision-making process and the content of conclusions from them, made the commander, are specified. There's defined that forensic experts on a specialty «Military researches», using special knowledge in the analysis of the commander decision by means of researching conformity of the process content and the technique on elaborating conclusions on evaluating situation elements, have a possibility to determine its expediency.

Keywords: forensic military examination, military art, military operations, armed conflict, general (all-arms) battle, system of armies management, assessment of the situation, commander's decision.

УДК 343.98:331.45

В. Т. Чупрун, завідувач сектору Харківського НДІСЕ

КОМПЛЕКСНИЙ ХАРАКТЕР СУДОВО-ЕКСПЕРТНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ВОЄННІЙ СФЕРІ

Розглянуто необхідність застосування спеціальних знань комплексного характеру під час проведення судово-експертних досліджень щодо застосування видів і родів військ Збройних Сил України та інших військових формувань, оскільки в сучасному загальновійськовому бою успішно вирішувати поставлені завдання стає можливим тільки комплексно, спільними зусиллями всіх сил і засобів, здатних вести бойові дії.

Ключові слова: військові формування, загальновійськовий бій, комплексна судова експертиза, судова військова експертиза, суб'єкти комплексної судової військової експертизи.

У зв'язку з уведенням у 2015 р. в системі судово-експертних установ Міністерства юстиції України нової експертної спеціальності «Військові дослідження»¹ в цій галузі судово-експертної діяльності виникає низка невирішених наукових і практичних проблем. Найбільш суттєвим є питання дефіциту науково-методичного забезпечення (НМЗ). Необхідно констатувати, що в науковій літературі через відсутність донедавна такого виду судових експертиз, як судова військова експертиза (СВЕ), відсутні глибокі дослідження питань НМЗ судово-експертної діяльності у військовій сфері.

Нормативно-правові проблеми судової експертизи, а також питання методики експертних досліджень докладно відображені в наукових працях таких вчених, як Л. Ю. Ароцкер, О. М. Зінін, Н. П. Майліс і багатьох інших². У роботах О. Р. Шляхова, А. І. Вінберга, Т. В. Авер'янової, О. Р. Россинської та деяких інших науковців було надано визначення поняття експертної методики³. У розробленні методичних рекомендацій щодо вдосконалення

¹ Про внесення змін до наказу Міністерства юстиції України від 08 жовтня 1998 року № 53/5: наказ М-ва юстиції України від 27.07.2015 № 1350/5. *Офіц. вісн. України*. 2015. № 58. Ст. 1921.

² Ароцкер Л. Е. Совершенствование планирования научных исследований в области судебной экспертизы. *Криминалистика и судеб. экспертиза*. Киев, 1981. Вып. 22; Зинин А. М., Майлис Н. П. Научные и правовые основы судебной экспертизы. М., 2001. С. 134 та ін.

³ Винберг А. И., Шляхов А. Р. Общая характеристика методов экспертного исследования. *Сб. науч. тр. ВНИИСЭ МЮ СССР*. М., 1977. Вып. 28. С. 67–70; Аверьянова Т. В. Содержание и характеристика методов судебно-экспертных исследований. *Алма-Ата*, 1991. С. 112; Россинская Е. Р. *Общезащитные методы исследования*